

Către: Ministerul Justiției, Str. Apolodor nr. 17, sector 5, 050741, București, România

În atenția: Domnului Stelian Ion, Ministrul Justiției

Spre informare: Direcției de prevenirea criminalității, Secretariatul Tehnic al Strategiei Naționale Anticorupție

Stimate Doamnă Ministru,

Transparency International Romania a sprijinit elaborarea, implementarea și monitorizarea Strategiei Naționale Anticorupție (SNA) 2016-2020, fiind parte din platforma de cooperare a societății civile. Am apreciat în mod special modul de elaborare participativ și incluziv și modul de implementare al SNA 2016-2020, care a permis instituțiilor de la toate nivelurile: Parlamentului, instituțiilor independente și autonome, celor guvernamentale, dar și celor locale, precum și organizațiilor neguvernamentale și mediului de afaceri să se implice în definirea direcțiilor de acțiune, dar și în atingerea rezultatelor și evaluarea progresului implementării strategiei, prin mecanismul anual de evaluare „peer-to-peer”.

În acest context, vă transmitem informații cu privire la cele mai importante activități întreprinse de TI-Romania pentru a sprijini realizarea scopului urmărit de SNA. De asemenea, formulăm o serie de constatări cu privire la punerea în aplicare a SNA, în ansamblu, bazate pe experiența pe care am avut-o în lucrul cu instituțiile publice și mediul privat în ultimii cinci ani și vă rugăm să aveți în vedere o serie de recomandări pentru viitoarea Strategie Națională Anticorupție, post 2021.

Participarea Transparency International Romania la implementarea Strategiei Naționale Anticorupție

Activitatea TI-Romania în perioada 2016-2020 a susținut mai multe direcții de acțiune ale SNA 2016-2020 astfel:

1. Pentru realizarea *obiectivului general 1 al SNA – Dezvoltarea unei culturi a transparenței pentru o guvernare deschisă la nivel central și local am susținut dezvoltarea de schimburi de bune practici, asistență, cursuri de formare pentru creșterea capacității instituțiilor publice, în special a celor de la nivel local, de a furniza informații de interes public și de a asigura un proces participativ de calitate.*

Parteneriatele cu o serie de autorități publice locale: Consiliul Județean Sibiu, Consiliul Județean Buzău, Municipiul Aiud, Municipiul Botoșani, Municipiul Caransebeș ne-au permis să promovăm bune practici și să organizăm sesiuni de formare dedicate funcționarilor publici cu privire la procedurile cerute de legislație pentru asigurarea transparenței administrative, dar și cu privire la valorile și atitudinile care pot să crească încrederea cetățenilor în instituțiile publice.

2. Pentru realizarea *obiectivului general 2 al SNA – Creșterea integrității instituționale prin includerea măsurilor de prevenire a corupției ca elemente obligatorii ale planurilor manageriale și evaluarea lor periodică ca parte integrantă a performanței administrative* am sprijinit autorități și instituții publice centrale și locale, inclusiv Ministerul Culturii, Ministerul Finanțelor Publice, Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară, Autoritatea Națională de Meteorologie, Consiliul Județean Sibiu, Consiliul Județean Buzău, Municipiul Aiud, Municipiul Botoșani, Municipiul Caransebeș.

TI-Romania a oferit asistență și training pentru funcționari publici și personal contractual pentru întărirea sistemului de control intern managerial și a sistemului de calitate, oferind ghidaj și modele pentru adoptarea de proceduri și politici organizaționale pentru prevenirea corupției și gestiunea incidentelor de integritate.

3. Pentru realizarea *obiectivului general 3 al SNA – Consolidarea integrității, reducerea vulnerabilităților și a riscurilor de corupție în sectoare și domenii de activitate prioritare:*

TI-Romania susține, inclusiv prin furnizarea de experți și organizarea unor programe de practică extinse, masteratul Integritate Publică și Politici Anticorupție din cadrul SNSPA, Facultatea de Administrației Publice. Acest program de studii masterale asigură pregătirea profesională de nivel înalt pe teme de etică, integritate și anticorupție a peste 30 de masteranzi în fiecare an;

TI-Romania pilotează în România pactele de integritate în achiziții publice la nivelul a trei autorități publice centrale: Ministerul Culturii, Ministerul Educației, Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară. Activitățile s-au desfășurat în cadrul proiectului *Pactele de Integritate – Mecanisme de control pentru buna gestionare a fondurilor UE* care are ca scop asigurarea unei bune gestionări a fondurilor europene prin elaborarea și aplicarea de pacte de integritate „pilot” în proiectele finanțate din Fondurile Structurale și de Coeziune și evaluarea rezultatelor obținute pentru replicarea lor ulterioară. Proiectul pilot este implementat la inițiativa DG REGIO în 11 state europene (respectiv: Bulgaria, Grecia, Letonia, Lituania, Italia, Polonia, Portugalia, Slovenia, Republica Cehă, România, Ungaria), pentru testarea Pactelor de Integritate și monitorizarea achizițiilor publice din 18 proiecte co-finanțate de Fondurile Structurale și de Investiții.

- **Mai mult decât atât, începând din 2020, TI-Romania a încheiat un Pact de Integritate și cu Agenția Națională pentru Achiziții Publice,** ceea ce arată valoare pe care instituția de reglementare și control ex-ante în achiziții publice o dă acestui instrument. Pactele de Integritate sunt un instrument dezvoltat de Transparency International pentru a sprijini guvernele, operatorii economici și societatea civilă în eforturile de combatere a corupției. În cadrul inițiativei DG REGIO rolul lor este de a salvarda fondurile europene împotriva fraudelor și a corupției, fiind un instrument de creștere a transparenței și responsabilității, îmbunătățire a condițiilor de concurență și creștere a eficienței cheltuirii fondurilor publice, creștere a nivelului de încredere în instituțiile publice.

TI-Ro a lansat până în prezent patru rapoarte de monitorizare în cadrul Pactelor de Integritate existente. Sunt în pregătire alte trei rapoarte cu privire la procedurile de achiziție și executare a contractelor din 2020.

Activitățile desfășurate arată o serie de avantaje ale pactelor de integritate: în primul rând prin intermediul lor societatea civilă poate monitoriza atât relevanța și utilitatea investițiilor publice, cât și corectitudinea lor. Mai mult decât atât, prin intermediul pactelor de integritate factorii interesați de realizarea investițiilor publice sunt mai bine informați și consultați cu privire la acestea.

Nu în ultimul rând pactele de integritate permit identificarea unor probleme sistemice în legislația și procedurile de achiziții publice. Printre constatările noastre se numără:

- o complexitatea procedurilor și volumul foarte mare al documentației de achiziții publice solicitată de lege îngreunează și întârzie realizarea achizițiilor și generează riscul unor erori (nereguli sau fraude) care pot fi ușor trecute cu vederea de un verficator ce trebuie să parcurgă mii de pagini aferente unei singure proceduri de achiziții, de aceea simplificarea este absolut necesară;
 - o există o corelație inversă între încrederea de care se bucură o instituție publică și riscurile de corupție asociate cu achizițiile pe care aceasta le organizează. Atunci când nu au încredere în corectitudinea achiziției, operatorii economici nu depun oferte, iar mecanismele concurențiale care trebuie să sprijine achizițiile publice nu funcționează.
- **TI-Romania și-a concentrat eforturile asupra integrității, reducerea vulnerabilităților și a riscurilor de corupție în mediul de afaceri.** În 2017 am elaborat și lansat un raport cu privire la răspunderea penală a persoanelor juridice pentru fapte de corupție și rolul sistemului judiciar în prevenirea și combaterea corupției prin atragerea răspunderii persoanelor juridice pentru aceasta.

În 2020 am lansat raportul Business Integrity Country Agenda, raport care sintetizează punctele tari și punctele slabe ale cadrului normativ și ale practicii privind integritatea în afaceri de la nivelul sectorului public, celui privat și societății civile. Constatările și concluziile acestui raport au condus la o serie de recomandări ce se reflectă și în propunerile pentru viitoarea Strategie Națională Anticorupție, post 2021.

Mai mult, TI-Romania a susținut practic, prin formare și consultanță, companii private, dar și companii cu capital de stat, pentru adoptarea de politici organizaționale de integritate, anticorupție, gestionare a avertizărilor de integritate și protecție a avertizorilor.

- **TI-Romania a oferit sprijin constant autorităților administrației publice locale pentru dezvoltarea de politici organizaționale, proceduri și practici care pun integritatea în centru activității administrative.**

4. Pentru realizarea *obiectivului general 4 al SNA – Creșterea gradului de cunoaștere și înțelegere a standardelor de integritate de către angajați și beneficiarii serviciilor publice am desfășurat Summitul de integritate pentru prosperitate* sub forma unei caravane în cadrul căreia au fost organizate peste 15

evenimente în tot atâtea județe cu participarea a peste 1300 de persoane: cetățeni, în special tineri și antreprenori locali. Summitul a permis creșterea a gradului de conștientizare și a nivelului de educație anticorupție în rândul participanților.

5. Pentru realizarea *obiectivului general 5 al SNA – Consolidarea performanței de combatere a corupției prin mijloace penale și administrative am desfășurat o serie de activități în parteneriat cu Agenția Națională de Integritate pentru implementarea celor mai multe direcții de acțiune aferente obiectivului specific 5.1 al SNA*. Astfel, experții ANI și ai TI-Romania au lucrat împreună la:
- formularea unui set de recomandări concrete pentru diminuarea riscurilor de conflicte de interese la nivelul membrilor Parlamentului;
 - realizarea unei evaluări adecvate a regulilor privind incompatibilitățile, mai ales a coerenței și asigurării respectării acestora în practică, pentru a identifica rațiunile lipsei percepute de eficiență, și operarea schimbărilor necesare;
 - dinamizarea activității de prevenție, conștientizare și educație în cazul persoanelor care au obligația depunerii declarațiilor de avere și de interese, prin organizarea de sesiuni de formare;
 - dinamizarea activității de cooperare cu instituțiile și autoritățile publice, precum și cu structurile asociative ale autorităților administrației publice locale, în special prin propunerea a două proceduri instituționale pentru autorități publice, astfel încât să fie prevenite sau identificate timpuriu situațiile de incompatibilitate și conflictele de interese.
6. Pentru realizarea *obiectivului general 5 al SNA – Creșterea gradului de implementare a măsurilor anticorupție prin aprobarea planului de integritate și autoevaluarea periodică la nivelul tuturor instituțiilor publice centrale și locale, inclusiv a celor subordonate, coordonate, aflate sub autoritate, precum și a întreprinderilor publice* experții TI-Romania au participat în 2016 la evaluarea anuală a Strategiei Naționale Anticorupție organizată pe baza colaborării inter-instituționale, de tip „peer-to-peer”.

Constatările Transparency International Romania cu privire la implementarea Strategiei Naționale Anticorupție

Viteza de reacție și calitatea performanței diferitelor instituții angrenate în procesul implementării SNA 2016-2020 au demonstrat că nu a existat o abordare unitară la nivelul instituțiilor publice sau private cu privire la necesitatea punerii în aplicare a unor măsuri concrete de prevenire și combatere a corupției. Implementarea mai multor măsuri a fost realizată cu sprijin oferit în cadrul Programului Operațional Capacitate Administrativă, cofinanțat de Fondul Social European. În acest fel au fost asigurate resursele necesare pentru punerea în aplicare a SNA, dar numai la nivelul instituțiilor cu interes și capacitate crescută de accesare și absorbție a fondurilor europene.

De asemenea, în multe situații și la nivelul unui număr relativ mare de instituții am observat că aplicarea măsurilor de prevenire și combatere a corupției se realizează de o manieră mai degrabă formală, fără o atenție specifică la setul de valori și atitudini etice care să facă procedurile, acțiunile și structurile anticorupție cu adevărat de impact. De altfel, în majoritatea instituțiilor pe care le cunoaștem, dar și în multe companii, lipsesc mecanismele care să asigure dezvoltarea unei culturi a integrității și prevenirea eficace a corupției. În acest context, sunt foarte slab utilizate mecanisme precum consilierea etică și avertizarea în interes public. În ciuda legislației primare bune în aceste cazuri, procedurile și practicile instituționale descurajează încă dezvoltarea acestora.

În plus, în ciuda progresului realizat în ultima perioadă în ceea ce privește digitalizarea administrației publice, mijloacele electronice sunt prea puțin utilizate pentru prevenirea corupției sau detectarea timpurie a incidentelor de integritate, dar s-au dezvoltat exemple de bune practici cum este sistemul PREVENT implementat de Agenția Națională de Integritate.

În acest context, componenta de prevenție rămâne slabă și nu a fost suficient dezvoltată prin implementarea SNA, de vreme ce în mai multe instituții în care fuseseră deja aplicate sancțiuni, chiar penale, pentru fapte de corupție, au continuat să se replice astfel de comportamente fără a exista un mecanism administrativ care să le limiteze.

Un alt neajuns al strategiei este legat de zona de educație anticorupție. În ciuda unor programe punctuale, etica și integritatea nu sunt elemente cheie în curricula preuniversitară. Pe de altă parte, la nivel universitar s-au dezvoltat programe binevenite de etică și integritate academică, dar s-au dezvoltat mai puțin

cursuri pentru învățarea și dezvoltarea unor competențe și atitudini profesionale etice și integre, odată ce absolvenții intră pe piața muncii.

Apreciem ca fiind necesar un raport final privind implementarea SNA 2016-2020, vizând, dincolo de toate activitățile desfășurate, o analiză atentă a impactului acesteia și a rezultatelor *sustenabile* obținute. Ne exprimăm disponibilitatea de a participa la această evaluare. Este însă evident că planificarea și acțiunea strategică pentru prevenirea și combaterea corupției trebuie să rămână o prioritate pentru România, iar în acest sens, vă transmitem și următoarele recomandări pentru viitoarea Strategie Națională Anticorupție, post 2021.

Recomandările Transparency International Romania pentru viitoarea Strategie Națională Anticorupție

Pentru măsurile legate de administrația publică centrală și locală:

1. Standardizarea procedurilor administrative în administrația publică centrală și locală, crearea unei societăți care prețuiește integritatea și care funcționează pe baza unor standarde recunoscute de integritate, prin:
 - elaborarea și adoptarea Codului de Procedură Administrativă;
 - instituirea de standarde (inclusiv standarde de cost și standarde de operațiuni);
 - simplificarea și digitalizarea procedurilor administrative, inclusiv prin valorificarea bunelor practici la nivelul administrației și a altor sectoare cheie, cum ar fi educația, sistemul sanitar, organele de menținere a ordinii publice, justiția;
 - instituirea obligativității evaluării poverii administrative generate de fiecare act normativ.
2. Îmbunătățirea și facilitarea dialogului dintre sectorul public și societatea civilă, a procesului de advocacy, pentru a asigura reglementări mai bune. În acest sens este necesară modificarea reglementărilor cu privire la transparența decizională pentru a stipula conduita autorităților publice atunci când primesc propuneri din partea societății civile, chiar dacă acestea nu sunt direct legate de un act normativ publicat pentru consultare publică. Autoritățile trebuie să fie deschise, să primească și să analizeze propuneri de reglementare de la societatea civilă pe toate temele de interes pentru aceasta, nu doar în contextul unor proiecte de acte normative inițiate de autorități. De asemenea, trebuie asigurat un dialog cu privire la aceste propuneri, pentru ca toate consultările cu societatea civilă să fie eficiente și oneste, nu doar formale.
3. Transparentizarea dialogului dintre sectorul public și societatea civilă, a procesului de advocacy, prin creșterea importanței Registrului Unic de Transparență a Intereselor (RUTI), reglementarea sa ca registru obligatoriu și măsuri de creștere a gradului de utilizare la nivelul instituțiilor publice centrale. De asemenea, este recomandabilă extinderea RUTI la administrația publică de la nivel de județ și municipiu.
4. Evaluarea și modificarea dispozițiilor legale pentru a lărgi sfera de aplicare și definire a conflictului de interese și pentru a include toate tipurile de interese, nu numai interesele financiare generate de relațiile de familie. În prezent, potrivit legislației românești, există un conflict de interese atunci când un funcționar public decide asupra unui contract pentru un membru al familiei apropiat, dar nu există niciun conflict de interese dacă beneficiarul contractului este un prieten apropiat sau un fost partener de afaceri.
5. Revizuirea și accelerarea punerii în aplicare a reglementărilor privind *pantouflage-ul* și perioadele de *cooling-off* pentru a preveni conflictele de interese și actele de corupție. Trecerea din poziții de decizie asupra reglementărilor în agenții naționale de reglementare, Guvern și Parlament, la poziții cheie în companii direct afectate de deciziile respectivelor instituții, trebuie reglementată și monitorizată.
6. Implementarea exclusivă a sistemului de declarare electronică a averilor și intereselor și renunțarea la declarațiile completate olograf cu posibilități limitată de verificare automatizată.
7. Creșterea capacității tuturor autorităților cu rol anticorupție și de supraveghere raportat la standardele de integritate în sectorul public și în sectorul privat. În acest sens sunt necesare:
 - Acordarea unei atenții speciale pentru sporirea capacității autorităților de supraveghere de a verifica în mod eficient declarațiile privind beneficiarii reali ai companiilor, în conformitate cu noua lege privind spălarea banilor, rezultată în urma transpunerii Directivelor Uniunii Europene privind Spălarea Banilor.

- Implementarea unor sisteme electronice de verificare prin consultarea încrucișată a bazelor de date pentru prevenirea și identificarea timpurie a situațiilor de conflicte de interese și de corupție. În acest sens trebuie să poată fi verificate încrucișat: (i) sursele de venit și interesele personalilor care depun declarații de avere și de interese, în cadrul bazelor de date aferente acestora; (ii) datele despre operatorii economici participanți la achiziții publice de la Registrul Comerțului și alte baze de date (Registrul Asociațiilor și Fundațiilor etc.); (iii) listele de donatori și creditori ai partidelor politice; (iv) listele de întreprinderi care primesc concesiuni etc.
 - Planificarea de instruirii periodice și coaching adresate angajaților acestor autorități cu rol anticorupție și de supraveghere.
- 8.** Implementarea programului de digitalizare a Agenției Naționale de Administrare Fiscală și punerea în aplicare a unui sistem puternic de monitorizare pentru a limita interacțiunile personalului cu contribuabilii. Spre exemplu, conectarea digitală a companiilor private la sistemul fiscal pentru a crește capacitatea de monitorizare a Agenției Naționale de Administrare Fiscală, reducând astfel riscul de evitare a plății impozitelor și totodată limitând substanțial riscul de corupție aferent inspecțiilor fiscale la fața locului.
- 9.** Includerea obligațiilor instituțiilor publice de a include în bugetul anual sume pentru măsuri de prevenire a corupției – evaluări ale incidentelor, stabilirea de măsuri corective, informare și formare profesională.

Pentru măsurile legate de achiziții publice:

- 10.** Continuarea utilizării pactelor de integritate ca instrument de monitorizare a achizițiilor publice și de prevenire a corupției la nivel acestora. În acest sens sunt necesare:
- reglementarea rolului monitorului independent din societatea civilă pentru a clarifica modul de aplicare a pactelor de integritate într-un număr mare de autorități contractante;
 - includerea pactelor de integritate ca mecanism obligatoriu de monitorizare publică a procedurilor de achiziții, de la momentul planificării până la execuția integrală, pentru toate achizițiile care depășesc pragurile prevăzute de lege pentru publicarea în Jurnalul Oficial UE.
- 11.** Publicarea pe pagina de internet a autorității contractante a documentelor privind execuția contractului: declarații de calitate și conformitate, procese verbale de recepție, ordine de plată.
- 12.** Îmbunătățirea SICAP pentru a include informații cu privire la execuția contractului și toate informațiile necesare pentru a înțelege punctele slabe ale sistemului și procedurilor de achiziție publică și pentru a permite formularea unor politici publice coerente în domeniu care să remedieze problemele identificate.
- 13.** Definirea unor linii directoare generale pentru achiziții publice directe și modele de proceduri pentru procedurile instituționale exceptate de la Legea nr. 98/2016 privind achizițiile publice (în special pentru achizițiile menționate în Anexa II a Directivei 2014/24). În plus, pentru o mai bună valorificare a cheltuielilor publice, pentru estimarea prețurilor utilizate în procedurile de achiziții publice ar trebui utilizate standarde de cost (așa cum este recomandat în unele proiecte finanțate cu fonduri europene).
- 14.** Creșterea gradului de conștientizare și formare a funcționarilor publici care se ocupă de achizițiile publice pe teme de anticorupție și integritate. În acest scop ar trebui creat un program național de formare, precum și parteneriate cu universitățile.

Pentru măsurile legate de justiție:

- 15.** Elaborarea și aplicarea unui cadru de evaluare a performanței parchetelor, pentru a crește capacitatea acestora de a urmări fapte de corupție, inclusiv fapte de corupție în mediul privat.
- 16.** Evaluarea în profunzime a vulnerabilităților și riscurilor de corupție în procedurile judiciare, pentru a crește capacitatea sistemului judiciar de a sancționa corupția.
- 17.** Întărirea cadrului legal pentru sancționarea corupției și mitei în sectorul privat. Este necesară o analiză exhaustivă pentru a identifica atât cauzele pentru numărul foarte redus de investigații privind faptele de corupție și luare de mită derulate în sectorul privat, cât și soluțiile de remediere.
- 18.** Acordarea de asistență legală gratuită pentru victimele faptelor de corupție care formulează plângeri și/sau se constituie părți civile în astfel de dosare.

Pentru măsurile legate de asigurarea protecției avertizorilor în sectorul public și cel privat și dezvoltarea avertizărilor ca sistem de identificare timpurie a riscurilor și incidentelor de integritate

19. Transpunerea Directivei Europene privind Avertizarea de Integritate (Directiva UE nr. 1937/2019 privind persoanele care raportează încălcări ale dreptului Uniunii) în dialog cu societatea civilă și mediul privat.
20. Asigurarea celui mai bun standard de protecție a avertizorilor, vizând avertizorii care semnalează orice încălcare a legii (europene sau naționale) și aplicarea tuturor garanțiilor existente în prezent în legislația națională (Legea nr. 571/2004 privind protecția personalului din autoritățile publice, instituțiile publice și din alte unități care semnalează încălcări ale legii) și în reglementarea europeană (Directiva UE nr. 1937/2019 privind persoanele care raportează încălcări ale dreptului Uniunii).
21. Integrarea de o manieră adecvată a avertizărilor privind sectoarele apărare, ordine publică, securitate națională și gestionarea informațiilor clasificate, pentru a asigura protecția avertizorilor de bună credință și un management adecvat al integrității în aceste sectoare.
22. Aplicarea tuturor măsurilor de protecție pentru: avertizori, persoanele considerate avertizori (chiar și în mod greșit), persoanele care încearcă sau intenționează să facă avertizări și care pot suferi represalii pentru a fi descurajați.
23. Extinderea măsurilor de protecție la organizații neguvernamentale și jurnaliști care sprijină avertizori.
24. Considerarea cu prudență a sancțiunilor administrative posibile pentru avertizări făcute cu rea credință, pentru a descuraja avertizorii de bună credință. Recomandarea Transparency International este de a nu aplica sancțiuni administrative pentru avertizori, chiar dacă sunt de rea credință (rămânând posibile sancțiuni civile, în măsura în care există o parte vătămată care suferă prejudicii ca urmare a avertizării de rea credință și solicită repararea lor). Considerăm că numărul foarte mic de avertizări existent în România nu justifică teama de utilizare excesivă a instrumentului de avertizare cu rea credință, iar reglementarea unor sancțiuni administrative pentru aceasta poate avea un efect nedorit important în descurajarea avertizorilor de bună credință.
25. Accentuarea faptului că măsurile administrative sau judiciare împotriva avertizorilor pot fi considerate represalii, chiar dacă nu au aparent (la prima vedere) legătură cu avertizarea. Introducerea obligațiilor suplimentare de a proba că măsurile administrative sau judiciare împotriva avertizorilor sunt independente de avertizare.
26. Introducerea unor obligații de reparare integrală a tuturor prejudiciilor materiale și morale aduse avertizorilor prin represaliile cu care s-au confruntat și extinderea perioadei de prescripție în care avertizorii pot cere repararea acestor prejudicii, astfel încât mecanismul de reparație să fie eficace.
27. Reglementarea validității avertizărilor anonime și obligativității de a cerceta problemele semnalate, chiar și anonim, având în vedere reticența actuală de a face avertizări, ceea ce nu permite depistarea timpurie a unor probleme. Este necesară și reglementarea protecției pentru avertizorii anonimi a căror identitate este ulterior descoperită.
28. Reglementarea obligațiilor de verificare a problemelor semnalate de avertizori și a sancțiunilor pentru persoanele care nu iau măsuri de protecție pentru avertizori și care nu verifică problemele semnalate de aceștia.
29. Asigurarea consimțământului avertizorului înainte ca sesizarea lui să fie comunicată și altor instituții sau organizații, în afară de cea căreia i s-a adresat inițial, având în vedere că o astfel de comunicare crește riscul ca avertizorul să se confrunte cu represalii. Reglementarea acestui consimțământ trebuie să fie suficient de suplă pentru a asigura și posibilitatea de verificare a problemelor semnalate și luarea măsurilor pentru remedierea lor.
30. Acompanierea transpunerii Directivei Europene privind Avertizarea de Integritate cu recomandări clare și linii directoare privind procedurile instituționale aplicabile, în special pentru departamentele de achiziții publice, agenții fiscale și vamale și alte instituții care efectuează inspecții administrative. De o importanță specială sunt procedurile care să încurajeze avertizările de integritate, investigarea cazurilor sesizate și care să asigure confidențialitatea și anonimatul avertizorilor de integritate.
31. Analiza oportunității de a redenumi instituția avertizorilor ca „avertizori de risc” pentru a răspunde actualei reticențe a persoanelor de a face avertizări și pentru dezvoltarea avertizorilor ca sistem de identificare timpurie a riscurilor și incidentelor de integritate.

Pentru măsurile legate de educație anticorupție:

32. Includerea tematicilor legate de etică, integritate, conformitate, anticorupție în programele școlare de educație pentru societate și în programele de educație academică (universitară).
33. Menținerea obiectivului de cooperare cu organizațiile neguvernamentale în vederea organizării de dezbateri cu cetățenii, pe teme de anticorupție.

Pentru măsurile legate de mediul privat:

34. Elaborarea unui **registru național de conformitate** pentru întreprinderi și cetățeni, registru care să centralizeze într-o manieră ușor de înțeles toate obligațiile pe care întreprinderile și cetățenii le au în raport cu instituțiile publice, pentru a respecta integral toate prevederile legale, pentru a evita corupția în controalele și inspecțiile efectuate de funcționarii responsabili la entitățile din sectorul privat.
35. Stabilirea și implementarea unui nivel minim pentru măsurile anticorupție pe care o companie trebuie să le pună în aplicare, în funcție de mărimea sa.
36. Constituirea unei baze de date publice cu companii condamnate definitiv pentru corupție, spălare de bani, pentru a sprijini procesul de *due diligence* a companiilor.
37. Încurajarea de măsuri interne ale companiilor pentru prevenirea pantouflage-ului, finanțării nelegale a campaniilor electorale, trafic și cumpărare de influență, conflicte de interese.

Apreciem că pentru viitoarea Strategie Națională Anticorupție sunt necesare și:

- Centrarea strategiei pe atingerea unor elemente de impact, nu doar a unor rezultate. În acest sens este necesară deschiderea unei dezbateri publice largi pentru identificarea de direcții de acțiune ce pot contribui la dezvoltarea culturii etice și a integrității în instituțiile publice, dar și în mediul privat și în societatea civilă.
- Menținerea unui mecanism de implementare bazat pe asumare instituțională la cel mai înalt nivel și elaborarea unor planuri de acțiune instituționale pentru integritate și anticorupție.
- Menținerea unui sistem de indicatori de performanță ca parte integrantă a strategiei.
- Armonizarea modului de realizare a managementului riscurilor de corupție cu modul de realizare a managementului riscurilor instituționale, astfel încât să se conștientizeze mai clar legătura dintre acestea.
- Utilizarea unui limbaj unitar și incluziv, care să reflecte aplicabilitatea strategiei atât sectorului public, cât și celui privat.
- Menținerea obiectivului transversal referitor la promovarea unui rol activ al României în cadrul inițiativelor regionale și internaționale anticorupție. În acest sens este recomandată formularea explicită a acestui obiectiv.

Transparency International Romania își exprimă încrederea că veți da curs acestor recomandări, ele fiind menite să asigure o eficiență sporită în îndeplinirea misiunii strategiei. Totodată ne exprimăm disponibilitatea de a participa la consultări și dezbateri cu privire la noua strategie și de a pune la dispoziția Ministerului Justiției expertiza noastră pentru dezvoltarea și punere în aplicare a măsurilor aferente implementării Strategiei Naționale Anticorupție.

Georgiana Ciută
Director Executiv
Transparency International Romania